

MORGONBRIS

TIDNING FÖR DEN SOCIALDEMOKRATISKA KVINNORÖRELSEN.

Utgiven av styrelsen för Sverges Socialdemokratiska Kvinnoförbund.

Nr 1. Januari.

17:de årg. 1921.

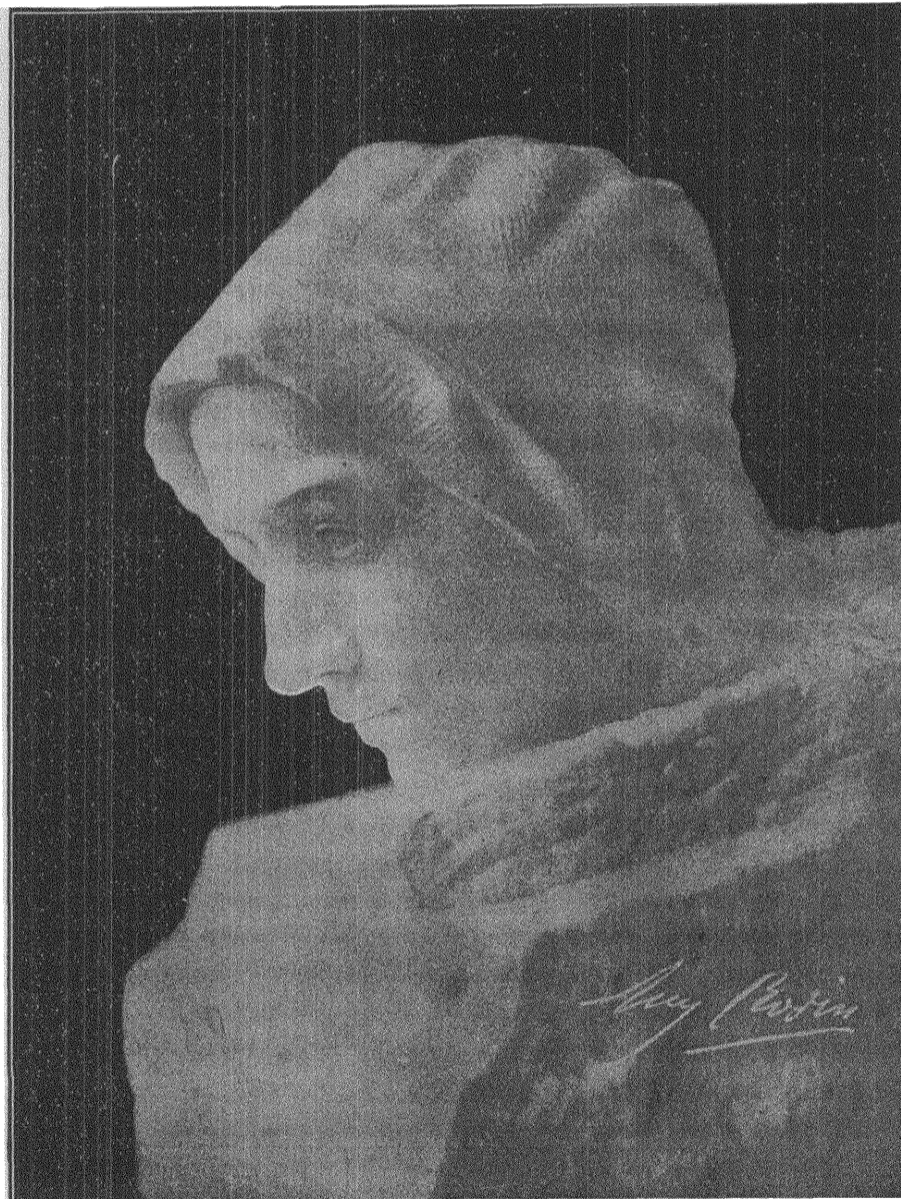
Rädda även barnens själar!

Barnens nöd i krigslanden har frigjort en stor värmebölja, som vällt genom den lidande världen. Men vad den kunnat åstadkomma har endast varit vad skogens röda sommarbär äro i en av brand härjad skogsmark. De små bären lysa och förgå med sin årtid. De svarta stammarna stå kvar. Verkligen, varaktig hjälp har ej kunnat givas ens från vårt land, som dock nått så högt i godhet. Och även inom vårt land har godheten ofta varit ovis, så att de unga gästerna mött klemmande svaghet i stället för vad de bäst behövde, en viljeupprättande inverkan. De ha begåvats med grannlåt och läckerheter, där en planmässig hälsovård varit mer av nöden. De vitt skilda meningarna om de stridandes skuld eller oskuld ha även inom de neutrala landen gått vida isär. Den enes hjärta har varit öppet endast för centralmakternas lidande, den andres endast för Belgiens och Frankrikes. De, som ömmat för nöden i de baltiska länderna eller

Polen, ha ofta ingenting känt för den i Ryssland. Få ha haft så vida hjärtan, att de kunnat omfatta alla de av varandra sönderslitna. Kvinnor som män ha kommit med anklagelser och fördomar även i den frågan de neutrala landen övade hjälpverksamheten. Kristendomen uppenbarade sin för-

färande vanmakt i fråga om att stilla kriget. Kärleksverksamheten har uppenbarat en förfärande okristlighet. Innan den förtjänar namnet kristlig

rorna efter det krig, som 1914 sattes i gång, men som då länge ruvat över Europa och som efter fredsslutet ruvar på att återkomma.

A. Rodin: TANKEN.

Den engelska kvinnan — mrs Buxton — som här nyligen skildrat det stortartade verket *Rädda barnen*, som hon satt i gång inom de anglosaxiska landen och som även i Sverige fått livlig tillslutning, har visat den varma och vidsynta barmhärtighet, som man hos många enskilda inom landen saknat. Inom vår svenska förening för att *Rädda barnen* arbeta kvinnor med vitt skilda känslor för de stridande landen, men alla förenade i viljan att lindra nöden var de än finna den, att åt framtiden rädda barnen ur alla folk.

* * *

Men det är icke nog att rädda barnens liv och hälsa. Det gäller framför allt att *rädda deras själar*.

Den anda, som först kriget, sedan fredsslutet utbredd är sådan, att när de nu lekande barnens mjuka lemmar hårdnat till den styrka,

måste den djupna till anda och sanning. Den behöver bättre lära se lidandet även i det egna landet, icke endast i de fjärran landen; icke blott inom de besegrade folken, utan även inom de segrande. Över hela Europa, över nästan hela jorden har syndafloden gått. Allestädes se vi spill-

skan behöves för vapenskruden, skall det i barnens hjärtan eggade hatet slå ut i en ny världsbrand. Denna skall göra Europa till ett förgånget såsom Nineve och Babylon äro det. Vad som kan räddas av dess kultur skall bäras vidare av den fjärran Östern eller den fjärran Västern.

Morgonbris.

Tidning för den socialdemokratiska kvinnorörelsen.

Utgives av styrelsen för Sverges Socialdemokratiska Kvinnoförbund.

Redaktör: Ruth Gustafson, Brännkyrkagatan 27, Stockholm Sö. St. Tel. Söder 74 94.

Expedition: Anna Svensson, Grindsgatan 10, III, Stockholm Sö.

Prenumerationspris: Helt år kr. 3:—, halvt år kr. 1:50; lösnr. nummer 25 öre.

Annonpris: Sista sidan 25 öre, textsidan 40 öre pr mm.

Sverges Soc.-Dem. Kvinnoförbund: Ordf. och korresp. sekreterare: Fru Signe Wessman, Upplandsgatan 85 III, Stockholm. A. T. 244 36.

Från det nya kriget kan Europa frälsas endast av en ny religion, som återger själen makt i världen, som förvissar vårt släkte att all världens vinning är intet om vi under dess eftersträvande taga skada till vår själ.

Årtiondena före världskriget visa i fråga om kulturen en sådan fallhastighet, att knappast något annat skede av förfall erbjuder ett motstycke. Och långt ifrån att världskriget medfört någon ändring, har nederlagets förtvivlan å ena sidan, segerruset å den andra, åt vinningslusten, nöjesraseriet, lastbarheten givit en hets, som överträffar den världslighet och förvildning, som förberedde världskriget. Redan före detta tumlade sökande eller sörjande sinnen in i alla slags religiösa samfund. Efter kriget ha dessa samfund — kristna och icke kristna — mångfaldigats och man hör detta anföras som bevis på att andarna vakna! Ja, till inbördes kiv. Men ingenstades — annat än i ensamma hjärtan — har den helige ande vaknat.

Och därför är det, djupare sett, endast grymhet att rädda barnens kroppar. De räddas endast för att om tjugo år lida och dö som de miljoner, vilka nu sova i sina förtidiga gravar. Miljoner, bland vilka många tusen slocknade i hoppet att genom sin död från krigens förbannelse frälsa mänskligheten! Låt hellre barnen dö nu än att om tjugo år bäddas på nya slagfält. Låt hellre mödrarna gråta

sina barn nu än göra det om tjugo år.

* * *

Mena vi allvar med att rädda barnen då måste detta allvar bli livsavgörande. Det vill säga, bestämma våra tankar, ord och gärningar. Då måste vi följa Jesu maning, att taga barnasinnets till vårt föredöme, att vinna den enfald, för vilken ett är nödvändigt. Endast sålunda kunna vi omdana denna värld till en sådan enhetlighet, att barnens själar kunna väckas, kunna vårdas, kunna växa. Den nuvarande världen är så danad, att barnasjälarna av hem, skola och samhälle förkrympas under fredens och förtrampas under krigens år.

Innan hemmen, skolorna och samhällena till brädden fyllas av religiös vördnad för det heligaste av alla kall: att föda och fostra de nya släktena, kunna barnen ej i sanning räddas åt livet. Släktet skall endast föras vidare till nya slaktningar, i blodiga eller oblodiga former. Det kan aldrig växa över de mått det redan i historiens början innehade.

Först när män och kvinnor — såsom fäder och mödrar, lärare och lärarinnor, präster och folkombud — finna det högsta uttrycket av sin religiösa anda i att dana en ny värld för nya själar, då kan en ny tid komma, då kan apan och tigern inom vårt släkte slutligen dö.

Ännu leva de båda djuren inom de olika klassernas, partiernas och fosterlandens murar. Först när den anda kommer, som gör oss alla till lemmar i en lekamen — mänskligheten — kunna vi i sanning rädda barnen, emedan denna nya anda då har räddat oss alla.

Ellen Key.

Detta var — så vitt jag kan minnas det — huvudinnehållet i det tal, jag höll på mötet, som samfundet *Rädda barnen!* hade anordnat på Grand hotel den 19 november.

Ett gott, lyckosamt och för vårt arbete och vår rörelse framgångsrikt år

tillönskas klubbarna landet runt

av

Förbundsstyrelsen.

Tiden eller Livet!

Jag går och fryser utanför en fransk folkskola en dimmig och rå novembermorgon i Paris. Ännu har inte portvakten öppnat skolans dörrar. Jag är den första därutänför, ja, nästan ensam förresten på hela den smutsiga bakgatan med dess fula, grå, rampnerade hus. Över porten till ett hus vajar trikoloren, sjaskig och vindbiten. Det huset är skolan. Annars skulle ingen kunna tro, att byggnaden vore statens och därtill en uppfostringsanstalt. Så alltför enkel ter den sig.

Som jag går där, kommer jag att tänka på andra liknande promenader jag gjort utanför skolor i främmande land i en tidig morgonstund för att vara säker om att få följa arbetet helt under en läsdag. Jag minns de holländska skolorna inne bland stämmingsfulla, gamla gator eller ute på de grönsaksdoftande, kanalomflutna polderna, jag minns de belgiska med sina livliga, svartmuskiga ungar från gruvdistrikten, och jag minns de tyska med hela den här av bleka, undernärda och småväxta barn, som där drog förbi min syn.

Alltid gick jag därutänför skolorna med samma spänning. Den gällde inte bara detta, hur man som främling skulle bli mottagen. Nej, den gällde mest något annat. Det nästan ängsligt frågade inom mig varje gång och frågade, utan att jag själv visste, hur frågan från början blivit till. "Skall jag därinne i skolan möta tiden eller livet?"

Underliga ord att ställa som motsats till varandra, tänker någon. Och dock, jag vill behålla dem som uttryck för två huvudstämningar, man kan få i skolans värld, och jag gör det desto hellre, som de kommit för mig rent spontant utan konstlade formuleringsförsök.

Skall jag därinne möta Tiden eller Livet, det var alltså frågan och är frågan. Skall jag finna den stämning över undervisning, lärare och barn, att jag förnimmer liksom blott tidens malande ström med släktena som födas, fostras och dö. Intet hejdar ögonblicket; intet intryck, inför vilket tiden står stilla. Alla dessa barnansikten skola de bara ge en fas av en människoålder? Och frågor och svar skola de bara bli det entoniga ackompanjemanget, som upprepar vad ansiktena säga: "I dag sitta vi här, i morgon våra barn. Vad till nyttar all strävan, alla kunskaper, allt är dock till slut bara förgängelse. Tiden undgår ingen, tiden tager allt."

Eller skall det hända, som det hänt ibland: De många små fötternas tramp i trappor och korridorer, sången, som sjunger om det eviga kretsloppet. Så går dörren till klassrum-

met upp. Många par nyfikna ögon se på främlingen. Lektionen börjar. — Då med ens händer det något. Kommer det från lärarinnans röst, kommer det från barnen, jag vet det inte, men Tiden stannar. Jag förnimmar inte längre den malande strömmen. Jag känner Livet gå igenom den lilla skolsalen. Varje ansikte där är en liten människas, varje ord kommer från ett själsliv, som vill leva sitt liv och kräver respekt för sig. Jag hör inte längre trampkvarnen. Tiden är utestängd. Härinne bor livet. —

Men ännu går jag utanför skolan på den ruskiga Parisergatan. — Nu börja barnen komma, somliga ensamma, somliga med sina mammor eller fäder. Många små se så ruskiga och medtagna ut, som om de legat i kläderna hela natten. Säkert ha många gjort det också. Och mammorna, hur de se ut! Man kan bara beundra dem, att de i den utstyrsel, som "klädde" dem, ändå följde sina små till skolporten efter att ha tagit avsked av dem med det obligatoriska franska kyssandet. — Så försvunno de små i den gråa porten, över vilken trikoloren vajade — — —

Se'n porten slukat alla smättingarna, slukade den också mig. Jag kom lagom innanför för att se direktisen på väg, inte till morgonbön — sådan har man som bekant inte i statens skolor i Frankrike — men till mönstringen av de olika klasserna. Hon och hela hennes stab av lärarinnor i svarta ärmförkläden förtjänade egentligen sitt särskilda kapitel. Vare det nog sagt, att om jag hittills varit övertygad om att den lärarinnetyp, som jag nu i kött och blod såg framför mig, för länge sedan var utdöd — om den ens funnits annat än i skämttidningarna — så fick jag nu se, att den lever och frodas i den mest skönhetsälskande bland städer. Jag visste inte, om jag skulle skratta eller darra inför henne. Men tydligen gick vägen till hennes hjärta snarare över det senare, så jag såg nog allt annat än skämtsamt ut, när jag kom fram med mitt ärende: att få höra lektionerna i moralundervisning, d. v. s. den undervisning som i Frankrike ersätter kristendomsundervisningen i skolorna. Hon mumlade något om att vi i Norden visst mistroddes den franska moralen, och jag mumlade något annat, och så gav hon mig med en min, som om hon utfört en handling av världshistorisk betydelse, sin välsignelse till att börja mina studier i den åttonde eller med andra ord den lägsta klassen i hennes skola.

Tiotals och åter tiotals för att inte säga hundratals små fransyskor från 6 till 14 år defilerade förbi mig, alla klädda i svarta förkläden. Det såg lite dystert ut, men det gjorde ingenting, för flickorna gingo och rörde sig så vackert. Parisiskans mångbesjunga

Mitt ödes stjärna...

Nog såg jag förr mitt ödes stjärna brinna
i himlens rymd, dit endast drömmar hinna.
Jag var den gången herr Cervantes' Don Quijotte,
och jag var ung, och allt var ganska gott.
Men nu så ser jag mest herr Sancho Panza,
och mitt förnuft förmår sig lätt förskansa
emot var utflykt av mitt inre — av en själ,
som vill ha luft och ljus emot min Ariel.

Men går det emot vår och vinden susar
i tunga bokars kronor, havet brusar
sin evigt unga, kända melodi,
då mitt förnuft ej längre står mig bi.
Då är jag åter ung, och Sancho Panza
får själv sin värld och sina plantor ansa,
ty med hans herre emot stjärnorna jag styr
mot livets stora, stolta, ljusa äventyr.

na gång redan i folkskolan! Jag tänkte på den jordbävning, som i svenska flickskolor (gosskolor är det här inte tal om) är liktydig med klassernas inmarsch! Emellertid fylldes klassrummen snart, och innan jag visste ordet av, befann jag mig som åhörare framför femtiotvå småflickor.

Lärarinnan i sitt svarta ärmförkläde besteg katedern. Jag såg knappast på henne. Jag satt så helt fången i den stämning, som åsynen av dessa storstadens fattigaste små och krigsårens barn gav mig. Då kom det från lärarinnan på ett sätt, som inte kan i ord beskrivas, med hela den varma, ömma, till förtroende inbjudande ton, i vilken det sades: "Antoniette, har du någon mormor eller någon farmor?" Den lilla tillfrågade såg beklagande ut och svarade: "Nej, madame, hon dog förra året." Men så säger en annan: "Madame, jag har en. Hon är blind, men hon kan sticka ändå." Och så följde en massa små bekännelser om grand'mère eller grandpère, om deras öden, sjukdom eller dylikt. Små barnasjälar, som öppnade sig och talade om sina erfarenheter med sin vuxna vän därframme i katedern.

Tiden eller Livet! Nu stod Tiden stilla. Det var inte längre den malande strömmen, det var inte människoålder efter människoålder, klass efter klass, som trampade där i frågor och svar. Nej, det var livet, livets sång, som kom tiden att tystna, och som tonade genom allt vad som sades därinne i skolsalen.

Jag måste se på "madame" i det svarta ärmförklädet. Ett gulnat, li-

dande ansikte av en trettiofem- eller fyrtioårig kvinna, snarare fult än vackert, men, med ett par ögon, som hade livet i sig. Det var deras språk, som de små förstodo, och det var det, som kom dem att tala så öppet, och det kom dem att glömma, att "madame" hade två stränga veck i pannan, som ibland kunde skrämja dem riktigt. Hon hade livet i sig deras lärarinna och det kände barnen, ja, det känner barn alltid, bättre kanske än vuxna.

Och så hölls där en lektion om kärlek till de gamla, en lektion, som jag aldrig glömmar. De små talade mest. I fantasien åldrades de. De ryste inför sig själva såsom hjälplösa och sjuka, de trevade sig fram med dålig syn, de stapplade uppför trappor med värkande ben, de sutto i ensamheten övergivna av alla, och — de kommo åter till verkligheten och kände sig lätta som vinden, friska och starka, och med fuktiga men glädjestrålände ögon bröt det löst som i enstämmigt jubel: vi skall göra allt gott vi kunna åt de gamla, åt våra gamla far- och morföräldrar.

Sådan var denna lektion i moral i en folkskola i ett av Paris fattigaste kvarter. Det var inte den sista jag hörde i den skolan. En annan lektion om "ödmjukhet" hör också till de pärlor av fransk moralundervisning, jag bevarar i minnet, och från vilka tankarna ovillkorligen flyttas till "bibliskhistorietimmarna" hemma hos oss.

När jag lämnade den gråa skolan vid den gråa, smutsiga gatan, såg jag igen på trikoloren. Men nu var det, som om den illa medfarna flaggan, som

Frågan.

Av Anna Björkman.

(Forts. fr. n:r 12.)

»Nej. Inga bestämmingar till mitt jag böra ha ditkommit i fientligt syfte, då är vi ju återigen inne i det meningslösa. Men där kunde ju ligga en del i det där talet, att vi kanske ej ser så långt med våra nuvarande resurser.»

»Möjligt. Ty jag utgår ingalunda, som du något egenmäktigt postulerade, från den absoluta negeringens ståndpunkt. Jag förnekar överhuvud taget ingenting och medgiver som sagt gärna den eventuella tillvaron av obegränsade möjligheter. Men det ger mig för de ögonblick, som utgöra mitt liv, ingen tröst. Den åskådning, som passar för mitt liv här, den måste vara byggd med mina nuvarande resurser, för att jag skall kunna ha någon glädje av den. Därför, lika litet, som jag kan förneka möjligheten av en tillvaro, som jag icke har reda på, lika litet kan jag sätta in något på ett hopp, vars uppfyllelse jag aldrig funnit något tala för. De, som tro, kan jag till och med kalla i viss mening lyckliga. De borde åtminstone vara det. Men deras tro måtte ej vara mycket stark. Det har jag alltid tyckt vara de kristnas svaghet: att de ej synas lyckliga. Ty de skulle ju tänka: Vad betyder allt härnere? Detta livet är endast en förgård, en skenbarhet, en svag avglans av den egentliga verkligheten. Alla tragiska livshändelser mista ju sina dimensioner inför oändlighetsperspektivet. Och allra mest, vilken befrielse att tänka, att det rättas på alla missförhållanden, alla orättvisor. Ty, min vän, du skall icke tro, att min åskådning kan hysas i kraft av någon sorts den obrutna styrkans självhävdelse, för att jag är en lycklig människa. Ack, jag har leval för länge för att i banal mening kunna kallas lycklig. Men hur är det med deras övertygelse? Nåja, jag har sett den hos många, den starka tron. Låt oss framför allt icke vara orättvisa! Jag har sett just denna visshet ge styrka i vanskliga belägenheter och hört vissheten också få förtjänsten av den visade styrkan, om jag också sagt mig, att styrkan kanske funnits där tron förutan som en naturlig emanation av en stark natur. — Men jag kan som sagt inte tro helt enkelt. Tillvaron skötes ändå för vansinnigt, för att den skulle kunna vara exposén

förut bara talade om tidens obönhörliga gång, i friska färger sjöng om livets seger över tiden.

Sigrid Gillner.

av en kärleksfull fadersstyrelse. Jag behöver icke ta till det vanliga exemplet med världskriget för att få ett belägg för kärlekstrons bankrutt. Tillvaron har både förr och senare i det allmänna som det enskilda gett exempel på en tragik, vars dimensioner måste synts sin generation uppnådda i vidrighet.»

»Jamen just på den punkten skulle man rädda sig med erkännandet av våra nuvarande resursers otillräcklighet.»

»Jag trodde dock, att ni tänkte er en utveckling av de förmögenheter, som vi nu anse som våra högsta. I så fall skulle evigheten innebära en fullständig omvandling av alla värden. Det jag förut ansett som högsta rätt skulle bli orätt och vice versa. Jag skulle anse som god och kärleksfull en fader, som driver sina stackars förblindade barn i avgrunder av lidanden och fördärv. Eller också fick jag pruta av på uppfattningen av Gud som det allsmäktigt absoluta. Men en sådan Gud har jag ingen användning för. Då skulle jag förr tro på någon sorts fortvarighet efter samma nyckfulla normer som de nuvarande, således i förnuftets namn släppa av på den absoluta ändamålsenligheten i evighetsstyrelsen, men en sådan tro skänker ingen tröst», en skugga av ett leende lekte kring de tunna läpparna, »och det finns ingenting heller, som tvingar mig att tro det. Om det inte skulle vara det, att den en gång tända livsgnistan kanske ej upphör Ty vi äro väl överens. Vi ha lämnat de mest vidskepliga ståndpunkterna bakom oss. Vi ta inte ens med i räkningen dem, som göra tron på vissa dogmer till förutsättning för fortlevande.»

»Naturligtvis. Men tror du inte, att känslan av att leva i evigheten, inför Guds öga bidrar att höja moralen?»

»Det talet har jag aldrig förstätt. Den evighetstroende kan ju synda på nåden, slarva litet. Han ser sig ju möjligheter att bättra på slarvet i en annan tillvaro. Men om man tänker sig, att detta livet är vår enda manifestation, blir det ju oändligt betydelsefullt att få den i så hög kvalitet som möjligt.»

»Åja, jag medger, att det gamla talet om den troendes moraliska överlägsenhet är föråldrat. Livet bevisar ständigt, att ett moraliskt handlande ej har med de individuella åsikterna att skaffa. Men jag återkommer. Lyckobehovet i djupare mening tvingar oss att räcka oss mot en evighet.»

»Nu borde vi enligt sokratiskt föredöme först bestämma vad lycka är för att undgå att tala om olika ting. Men jag tror vi reda oss ändå. Kom ihåg, att i och med vi börja tänka, kunna vi ej längre vara lyckliga. Barn och djur och kanske vildar äro det, om de icke så ofta hemsöktes av fruktan.»

»Ja men all fruktan, bottnar den icke egentligen i detsamma: rädsla för livets upphörande?»

»Jo. Men nu måste jag upprepa mig, eftersom du återför samtalet till en redan passerad punkt. Men måhända har jag ej förmått uttrycka mig tillräckligt tydligt. Jag vill icke lyssna till lockande röster. Finner du det dock icke manligt att modigt tänka sig in i: detta liv kan vara det enda. Och så ändå fostra sig till mod och glädje. Det kan en mänska mäktas. Det vet du.»

»Ja.» Den unge betraktade med beundran det lysande ansiktet framför sig med den klara, breda pannan, som en begynnande skallighet gjorde ännu högre. »Ja, det vet jag, och det har alltid fyllt mig med vördnad.» Den äldre slog ned blicken.

»Jag menade inte så, tänkte inte på mig själv, som du nog kan förstå. Och jag menar heller icke, att om en mänska, som mäktar en livsföring, sådan som den jag nyss skisserat den, skulle känna överlägsenhet mot andra, som finna sanningen ligga på ett annat plan. Också vi ana kanske gärna nya boningar bakom den stängda dörr, som heter döden. Och många säga sig i dröm och aning sett en strömma av ljus sippra fram genom springornas mörker. Men vi sätta ej något in på denna aning. Vi säga med en oändlig ödmjukhet: det kan vara en möjlighet och en omöjlighet. Där om veta vi intet, absolut intet. Jag kan sammanfatta det så: vi upphöja ej till maxim det som vårt förstånd säger kanske vara en fiktion. — För övrigt. Lyckan beror ej på yttre händelser. Om så livet ej skänkte mig mer än stunder som dessa», han länkade ännu en gång in samtalet på skämtets oskyldiga mark, »då jag ligger och gräver ned mina fötter i mjuk sand och ser över det blåskimrande havet, försänkt i samtal med en grekiskt, naket skön yngling, eller då jag sitter i skogskanten med min Homer, vad så? Redan detta är mycket att vara tacksam för. Men de flesta ha för stora pretentioner. För övrigt på den punkten liksom på alla övriga har naturen varit lika orättvis. Det är en fegåva, given oss vid födelsen, konsten att vara lycklig. Somliga äro alltid lyckliga, och då alltid oberoende av yttre händelser.»

»Du vet», den unge talade mycket saktas. »Du vet jag var lycklig. Du vet, varför jag talat som jag gjort i dag.»

»Ja», en öm vördnad inför sorgen till döden genomandade den andres svar. »Jag vet.»

»Jag var lycklig. Jag har sökt behärska mig. Manlig behärskning, det är humbug, en fras. Det sträcker sig ändå blott till det yttre. Munnen ler, och hjärtat gråter. Osvald, jag kräver henne.» Den unge kastade sig

på marken. Hans skuldror skakade. Hans fingrar grävde i sanden.

Vännen lade sin hand på hans axel. Han satt eftersinnande. — Är det inte nästan alltid så? Evighetsbehovet bottnar i egoism och har sällan att göra med renad längtan efter intellektuell klarhet. Är det inte alltid så, tänkte han, att vi kräva ett fortsatt liv för att få ersättning för vad vår nuvarande tillvaro bedragit oss på? — Men han hade icke hjärta att säga, vad han tänkte, ty han bar djup respekt för känslolivet, vars eterisering han ofta sett leda till hela väsendets försvinnning, och den unge var hans vän.

Högt sade han: »Jag kunde tala om tiden, som till en viss grad läker alla sår. Vänta! den unga hade gjort en häftigt avvärande åtbörd. »Jag gör det inte. Jag vet, att människor låtit alltför mycket blanda sig av slagorden. Det, som är sant om en, är osanning om en annan. Det finns de, som leva ett helt liv i den vemodiga skuggan av en förlust. Men kom ihåg hennes död! Det var henne jag tänkte på, då jag talade om dem som äro seende och dock glada och goda intill döden. Det var det skönaste jag sett. Hon hade endast tanke för de sina. Dem och deras sorg gällde hennes enda oro. Hjärnan var lika oanfäktad, arbetade lika redigt. Annars kunde väl hon behövt bedöva sig.»

Den unge reste sig hastigt. De bruna ögonen svämmade över av tårar, som strömmade nerför hans solbrända kinder. Han skyndade mot det saltblåa havet, som sköljt så många tårar, mottagit så många suckar i sitt mäktiga sköte.

Kamratmötet i Blekinge.

Blekinge kvinnoklubbars senaste kamratmöte i Karlshamn öppnades av Karlshamnsklubbens ordförande, som hälsade de talrikt församlade kamraterna från de olika klubbarna välkomna och även riktade sig till fru Anna Linder från Malmö, som i egenskap av förbundsstyrelsens representant närvar vid mötet.

Att leda mötets förhandlingar valdes fru Bernhardina Bengtson, Karlshamn, och till sekr. och referent fru Stina Nordin, Karlskrona. Sedan rapport från agitationskommittén avgivits och därvid framkommit, att det förslag, som föregående kamratmöte enades om, att hos Blekinge Folkblads redaktion anhålla om att tidningen skulle upplåta någon spalt för agitation och kvinnospösmål, ej haft åsyftad verkan, beslutade sig mötet för, att då kvinnorna genom att hålla tidningen understödja dess ekonomi, så bör också tidningen anskaffa kvinnliga medarbetare, så att kvinnornas krav kunna tillgodoses.

Första frågan på dagordningen, bordlagd från föregående kamratmöten: Om

bildande av ett distrikt för Blekinge klubbbar, inleddes av fru Anna Linder, som lämnade en redogörelse för distriktets verksamhet i Skåne och ansåg att det gjort god nytta i synnerhet för de små klubbarna genom att stödja och hjälpa dem med agitation och förmedling av talare. Avgiften var satt så lågt som 40 öre pr år och medlem. Då flertalet klubbar uttalat sig för bildande av ett distrikt, beslöts i enlighet härmed, varefter interimsstyrelse på 5 personer tillsattes. I styrelsen valdes fruarna Bernhardina Bengtsson, Anna Olsson, Anna Karlberg, Karlshamn, Betty Andersson, Ronneby, Alma Ägren, Sölvesborg, och skulle dessa utarbeta förslag till stadgar.

Nästa fråga var: »Solidaritets- och ansvars känslan hos kvinnorna», vilken föranledde en livlig diskussion. Mötet enades om följande uttalande:

Då det ofta visat sig, att arbetarkvinnorna sakna ansvars känsla och solidaritet i synnerhet i valtider, vill mötet uttala, att kvinnorna mera än hittills böra tillägna sig all den upplysning, som står dem till buds, allt det deltagande i förenings- och samhällsliv, som är möjligt för att därigenom skaffa kunskap och en vidare syn på livet, att övervinna gamla fördomar och småsinne, att ansluta oss till de socialistiska idéerna om broderskap i ordets djupaste betydelse. Att ovillkorligen genom deltagande i valen stödja de av kvinnorna föreslagna kandidaterna till de olika institutionerna i samhället.

»Samarbetet män och kvinnor emellan» vid de stundande valen diskuterades och uttalande gjordes att å de platser, samarbete kunde vinnas, var detta naturligtvis bäst, men då man på en del håll hade erfarenhet av männens mindre vackra handlingssätt från förra valtillfället och deras motvilja att få kvinnor med i de olika institutionerna, var det kvinnornas plikt att hävda sin rätt och energiskt arbeta för att få sina kvinnliga kandidater på de platser de ville ha dem.

»Hur böra arbetarkvinnorna ställa sig till den socialfilantropiska verksamheten?» Inledarinnan framhöll, att hela välgörenhetsidén från de rika endast var en falsk skylt att ge nådesmulor från sitt rika överflöd samt att många fina damer använde välgörenheten som ett tidsfördriv. Tal. ansåg, att arbetarkvinnorna borde bära sitt huvud högt och icke förödmjuka sig i stoffet för de smulor, som falla från de rikas bord. Och att särskilt i valtider se upp för sådana lockbeten och frierier från överklassen. Och i stället ta avstånd därifrån och arbeta för fattigdomens avskaffande, genom att slå vakt om socialdemokratin.

Nästa kamratmöte förlägges till Ronneby.

Då nu dagordningen var genomgången, avslöts mötet med sjungande av Arbetets söner och leven utbringades för socialismen.

Härpå vidtog ett angenämt samkväm med sång och musik av stråkorkester, omväxlande med deklamation och uppläsning. Det hela säkerligen efterlämnande ett gott och varaktigt intryck hos kamraterna från när och fjärran.

Refr.

Vid brasan.

*Det flammar en brasa i kakeugnsvrån
och skymningen faller så stilla.*

*Därute hörs vinterstormarnas dån
med larmet sin röst förvilla,
men här i mitt rum är så tyst och lugnt
när brasan värmer och brinner
och, allt som för sinnet var mörkt och
tungt
i kväll flyr bort och försvinner.*

*Jag sitter här ensam och tankarna fly
långt fjärran mot rymder vida,
jag vet att en gång skall den morgon gry
som vi alla vänta och bida.*

*Jag vet att en gång skall vår släkt gå
fram*

*mot ljusa, lyckliga tider
och det är som en fläkt därav jag förnam
när tanken långt fjärran glider.*

*Och jag glömmen en stund att jag ensam
satt*

*och stirrar i brasans bränder,
min blick har följt något ljust och glatt
som himmelens stjärnor tänder.
Och långt bort i fjärran jag tindra ser
ett ljus med ett sällsamt skimmer
som alltid sänker sin stråle ner
till dem som dess ljus förnimmer.*

*Och jag ser som en syn uti brasans glöd
ett land bortom stridens vimmel
och jag följer den väg som den stjärnan
bjöd*

*som lyste från nattlig himmel.
Och ett ögonblick såg jag därin och fann
vad aldrig förut jag funnit,
men i nästa minut min syn försvann —
som så många andra försvunnit.*

*Så smyger sig mörkret med tysta fjät
omkring i rummet och gömmer
mig själv i sin skymnings dunklaste nät
där jag sitter ensam och drömmar.
Och så sitter jag kvar vid brasan ännu
när timmarna sakta glida
och väntar att snart du skall komma du
ty en plats står tom vid min sida.*

JOEL LJUNGQUIST.

Bliv medlem i den socialdemokratiska kvinnorörelsen!

Huru böra vi ordna för våra gamla?

Få vi i uppdrag att ordna för våra gamlas ålderdom, böra vi först göra klart för oss, hurudana våra gamla äro, vilka krav de ha rätt till och vilka skyldigheter vi ha mot dem.

De mest framträdande orsakerna till att de gamla behöva lita till andras hjälp torde vara oförmågan att reda sig på grund av minskning i kropps- och själsförmögenheter. Synen minskas, hörseln minskas, minnet slappas och tankarna kretsas mer och mer kring några få områden eller gå helst tillbaka till barndoms- och ungdomsåren, på samma gång som en viss miss-tänksamhet och ängslig omsorg om ägodelarna bli mera framträdande. Kommer härtill oförmågan att behärska kroppens funktioner, blir det mången gång för den gamle att helt återvända till barndomens hjälplöshet och i allt nödgas lita till andra. På samma gång vi måste taga hänsyn till alla dessa omständigheter, ha vi skyldighet att taga hänsyn till de gamles rätt att i det längsta få bibehålla personlighetsvärdet, att erhålla erforderlig vård och att denna vård lämnas under sådana förhållanden, att icke den gamle helt lösslites från den omgivning, vari han framlevt största delen av sitt liv eller så att sammanträffande med anhöriga onödigtvis försvåras.

Men icke blott de gamla böra vi tänka på, utan ock på de unga. Vi få icke ordna vården av de gamla så, att vi glömma att de finnas, sedan vi betalt kostnaden för vården. Vi måste ha de gamla ibland oss, ty barnen måste lära sig vördnad inför ålderdomen och ungdomen lära sig att säga "tack" till de gamla.

Ålderdomens svårigheter äro gemensamma för alla gamla, antingen de ha egna tillgångar att leva av eller måste lita till samhällets hjälp, och bästa hjälpen för dem alla är att de få framleva ålderdomen i ett hem. Många gamla, särskilt bland kvinnorna, anse idealet vara att få en egen stuga eller ett eget rum samt tillgångar så att var och en kan efter sitt behag få ordna för sig. Att detta är gott just ur synpunkten att bibehålla personlighetsvärdet är klart, men, huru många förunnas det att efter slutat livsarbete få någon tids vila och så helt lätt lämna livet? För de flesta torde ålderdomen bli ett långsamt avklädande av kropps- och själsförmögenheter, kanske under svår och långvarig sjukdom, tills den dagen kommer, då han eller hon måste skötas som ett litet barn. Hur skall då erforderlig vård kunna lämnas, om den gamle bor ensam i en stuga eller i ett rum i en helt främmande omgivning? Vi måste så ordna för de gamla, att vi med viss-

Ett nytt år.

Därute klämta klockorna, de ringa ånyo in ett nyfött ovisst år.

De klämta som ett löfte, som vill bringa sin balsam över tidens onda sår.

Millioners kval i världens hjärta stinga, envar har nog sin skärseld tung och svår. Men i vart bröst dock hoppets klockor klinga en aning om att ljuset ej förgår.

Må över jorden virvla hårda öden och liv förgöras av allhärjarn döden, än kämpar människan sin kamp för mera ljus.

Då klämta klockor tröst i världens hjärta, ty människan förmår, trots död och smärta, på nya vägar söka evighetens hus.

ELSA COLLIN.

het veta, att de under alla förhållanden kunna erhålla den vård de behöva, detta så mycket mer, som den nya fattigvårdslagen, vilken ju är ett uttryck för samhällets skyldigheter gentemot en behövande medlem, uttryckligen påbjuder, att den som så behöver, har rätt till erforderlig vård.

På samma gång vi göra klart för oss, huru vi vilja att våra gamla skola ha det, ha vi skyldighet att räkna med de utgifter detta åsamkar samhället, ty bidrag skola ju uttagas även av dem, som stå på gränsen att själva behöva samhällets hjälp. Därför måste vi se till att för minsta möjliga kostnad erhålles bästa möjliga resultat och dock vara förvissade, att nödig hänsyn tages både till rättigheter och skyldigheter.

För att få till stånd ett hem böra vi se till att byggnaden, där de gamla skola bo — ålderdomshemmet — ej blir större än att hemkänsla kan åstadkommas, således ej gärna för mer än 25 personer. "Det blir för dyrt", invändes det, "och kan endast tillämpas i mindre kommuner. I de folkrika måste byggas stora anstalter." Det är visst icke säkert, att det i längden blir billigare med ett stort hus, där anstaltsprägeln ej kan undvikas, än med flera mindre, där hemprägeln med lätthet kan fås. Vi få nämligen icke endast räkna med byggnads- och underhållskostnaderna utan även med driftkostnaderna. I en större anstalt, avsedd att bebos av många åldringar och där lagens krav på särskiljande av

olika kategorier gamla skola kunna uppfyllas, måste ordnas olika avdelningar och små rum och, då genomgångsrum, som äro störande, ej böra ifrågakomma till sovrum, måste förbindelsen mellan de olika rummen ske genom långa korridorer eller hellre rymligare sådana — s. k. dagrum — och dessa stora utrymmen draga dryga kostnader att underhålla och värma. Alla gemensamhets- och ekonomilokaler måste vara stora och till deras underhåll kräves fullgoda arbetskrafter, varför åldringarna mycket litet kunna betungas med detta arbete, utan relativt större och dyrbarare personal måste anställas. Göras däremot rummen mindre, bli arbetsområdena mindre och de gamlas krafter kunna räcka till i ganska stor utsträckning för det dagliga arbetet. I de vidsträcktare kommunerna är det ock förmånligast att flera mindre hem ordnas på olika platser, ty då behöva de gamla ej ryckas allt för långt bort från sin omgivning.

Ett ålderdomshem skall ligga centralt, nära kyrka, torrt, soligt och skyddat, och på en sådan tomt att gott vatten finnes att tillgå i riklig mängd, att plats finnes till en mindre trädgård och för uthus, där både grisar och höns kunna uppfödas. Inomhus bör största vikten läggas på att hemkänsla beredes, således små, trevligt möblerade, varma rum, där var och en har en god säng, en stol, som ger god vila, en plats för mindre ägodelars förvaring och lämplig gemen-

sam tvättanordning antingen i rummet eller i särskilt rum. Allt bör göras för att underlätta renhållningen, således bör det finnas ett väl ordnat och väl beläget badrum, väggar, fönster och golv böra vara lätta att rengöra och särskilt i ekonomiavdelningen vidtagas sådana anordningar att onödiga steg undvikas för husmor och personal. För de gemensamma måltiderna ordnas en trevlig och rymlig matsal, där gärna en orgel kan ha sin plats till bruk vid andaktsstunder och eljest. I dagrummen eller annorstädes bör finnas plats för utförande av en del lättare arbeten, ty sysselsättning måste de gamla ha, annars blir det hart när omöjligt att hålla frid inom hemmet och tiden blir alldeles för lång. För de sjuka böra finnas lämpligt ordnade sjukrum och de som av en eller annan anledning störas eller själva störa böra kunna avskiljas i enskilda rum. Helst bör hemmet värmas genom värmeledning, då härigenom större trygghet ges mot eldfara och mycket arbete insparas. Vatten- och avloppsledning torde numera vara ganska självklara anordningar i ett ålderdomshem, likaså elektriskt ljus.

Ha vi så sökt ordna allt på det mest praktiska och ändamålsenliga sätt, återstår ändock ett av de väsentligaste villkoren för att våra önskingar att ordna väl för våra gamla skola krönas med framgång: föreståndarinnan, som av anstalten skall skapa ett hem och väl vårda de gamla. På den, som åtar sig att vara föreståndarinna för ett ålderdomshem, måste ställas stora krav. Hon icke blott skall kunna väl förestå ett större hushåll, av allahanda material kunna tillreda god, närande och omväxlande mat, även dietmat, utan även kunna med outtröttligt tålamod vårda de sjuka, skingra bekymren för de oroliga, ha tid att lyssna till skildringar om framfarna dagar, ha förmåga att med rättvisa medla mellan alla olika viljor, att bli allas vän och med små medel kunna sprida en känsla av hem bland alla de olika element, som samlas i ett ålderdomshem. Till allt detta fordras det kärlek som drivkraft, kärlek till medmänniskan, men ock, om kärleken ej skall slockna, kärlek till Gud.

Ha vi lyckats att få en föreståndarinna, som fyller de krav vi uppställa, ha vi förpliktelse att å vår sida göra allt för att underlätta hennes arbete, vilket hon ju utför å våra vägnar. Vi böra se till att hon får god och tillräcklig hjälp för det dagliga praktiska arbetet, och särskilt under sjukdomstider sådan hjälp, att hon kan få välbehövlig vila, en god lön och för ålderdomen så ordnat, att hon utan oro kan tänka på den tid, då hon icke längre orkar arbeta. Men utöver detta behöver hon då och då komma ifrån den dagliga omgivningen för att kunna bibehålla sinnets spänstighet och detta

Kvinnorösträtt och klerikalism.

Morgonbris påminde i sitt nummer för november månad förra året att k v i n n o r n a i Österrike vid de senaste valen till parlamentet i kraftigt övervägande antal röstade med det kristligt-konservativa partiet. Samma företeelse gör sig tydligt märkbar även på andra håll. Särskilt kunde den observeras vid valen till tyska riksdagen i juni 1920. De antidemokratiska och antirepublikanska partiernas framgång i Tyskland vid nämnda val berodde till stor del på den ställning kvinnorna intogo.

Vid valen till den tyska nationalförsamlingen år 1919 kunde ej kvinnorna utskiljas från männen till följd av, att då ännu ej olika valsedlar för män och kvinnor voro föreskrivna. Emellertid kan det anses fastslaget att vid dessa val procentuellt taget flera kvinnor röstade med socialdemokratin än vid den senaste politiska kraftmätningen. Det var ju i främsta hand på grund av socialdemokratin arbete som kvinnorna hade fått sin rösträtt och många av dem fann det naturligt att av den anledningen rösta socialdemokratiskt.

Vid det senaste valet kunde på grund av föreskrifter i vallagen männens och kvinnornas röster skiljas. Därigenom kunde också bestämt fastslås, att kvinnorna röstade till förmån för de åt höger stående partierna.

I Tyskland som i Österrike kan den iakttagelsen göras, att det prästerliga inflytandet spelar en ofantligt stor roll vid kvinnans politiska ställningstagande. Vid de senaste tyska riksdagsvalen gagnade detta förhållande i de lutherska landsändarna de längst till höger stående partierna, under det att centrumpartiet hade motsvarande fördel i landets katolska delar.

Efter en artikel av K. Panitz i Neue Zeit. skall här meddelas några belysande siffror från de senaste tyska valen. I en badensisk valkrets, Haslach, var valresultatet följande. (Se efterföljande tab.)

Under det att de tre demokratiska och republikanska partierna (socialdemokrater, oavhängiga och demokra-

kan endast ske, om hennes arbete ordnas på lämpligt sätt och tillfälle beredes henne att träffa andra människor.

Till sist må vi komma ihåg att vi icke få nöja oss med det medvetandet, att vi gjort vad vi kunnat för att väl ordna för de gamla, vi måste låta dem känna, att vi behöva dem allttjämt, ty de gamlas livserfarenheter äro mängen gång sådana, att vi ha mycket att lära av dem, blott vi ge oss tid därtill.

Signe Rosenberg.

	D ä r a v v o r o		Av 100 väljare röstade bland	
	Män		Hela valm. kären	
	Antal	Proc.	Antal	Proc.
Med de olika partierna röstade				
	197	121 61,42	76 38,58	14,14 18,62 10,22
	162	113 69,76	49 30,24	11,62 17,38 6,59
	130	85 65,39	45 34,61	9,87 13,07 6,05
	82	45 54,88	37 45,12	5,88 6,92 4,98
	22	8 36,37	14 63,63	1,57 1,28 1,90
	800	278 34,75	522 65,25	57,42 42,78 70,26
	1,393	650 46,70	743 53,30	—

Socialdemokrater .....
 Oavhängiga socialister .....
 Demokrater .....
 Tyska folkpartiet .....
 Tysk nationella .....
 Centrum .....

ter) av 489 röster hade 65.5 proc. män men endast 34.4 proc. kvinnor så voro av de 800 centrumisterna 65.25 proc. kvinnor. De förstnämnda tre partierna hade blott 35.03 proc. av hela valmanskären med sig fastän de hade fått 49.07 proc. eller nära hälften av samtliga avgivna manliga röster. Av de sammanlagda kvinnorösterna fingo de tre till vänster stående partierna endast 22.86 proc. eller endast litet över en femtedel. Men det katolska partiet, centrum, fick 70.26 proc. av alla kvinnoröster, som avgavos i den kretsen.

Betrakta vi siffrorna från det "heliga" Köln få vi ungefär samma bild. Kölnsiffrorna voro:

	D ä r a v v o r o		Av 100 väljare röstade bland	
	Män		Hela valm. kären	
	Antal	Proc.	Antal	Proc.
Med de olika partierna röstade				
	36,295	60,07	24,134	39,98
	18,245	67,04	8,973	32,96
	6,554	58,36	4,677	41,64
	17,768	52,67	15,944	47,83
	3,190	48,25	3,422	51,75
	32,964	40,15	49,154	59,85
	4,247	51,18	4,060	48,87
	229,627	119,263	51,44	110,364
				48,06

Socialdemokrater .....
 Oavhängiga socialister .....
 Demokrater .....
 Tyska folkpartiet .....
 Tysk nationella .....
 Centrum .....
 Kristliga folkpartiet .....

En närmare granskning av dessa siffror säger oss, att av de i runt tal 98,000 väljare, som röstade med de tre vänsterpartierna, voro över 61 proc. män, men endast nära 39 proc. kvinnor. Inom det längst till vänster stående av de i Köln deltagande partierna, de oavhängiga socialisterna, är männens procentuella övervikt allra störst. Icke hälften så många kvinnor som män hade röstat med detta parti. I socialdemokraternas valmanskår ingick endast ca 40 proc. kvinnor, under det av centrum hade 60 proc. kvinnliga väljare, alltså ungefär 20 proc. mera än socialdemokraterna och 27 proc. mera än de oavhängiga.

Av samtliga i valet deltagande män röstade i Köln 51.23 proc. med vänsterpartierna, under det att endast 34.22 procent av alla röstande kvinnor gingo åt vänster. Centrum däremot fick 44.53 procent av alla kvinnoröster, men endast 27.64 proc. av männens röster. Av 100 män röstade 45.74 socialistiskt (med socialdemokrater och oavhängiga) men endast 29.99 kvinnor.

Panitz använder också siffrorna från Hannover, som egentligen bevisa precis detsamma som de föregående, även om ej utslaget av kvinnornas sympati för de kristliga partierna här är fullt så markant som i Haslach och Köln. I Hannover deltaga också kommunister (bolsjeviker). Detta parti visade sig ha synnerligen liten dragningskraft på kvinnorna. Av kommunistpartiets 277 hannoveranska väljare voro 64.22 proc. män och 35.78 proc. kvinnor. I hela valmanskåren ingingo de kommunistiska männen med 0.98 proc., under det att de bolsjeviktroende kvinnorna endast uppgingo till 0.49 proc. av samtliga röstande.

En sammanställning av siffrorna för de tre nämnda orterna är rätt intressant. En sådan visar, att av de 111,596 röster, som de tre socialistiska partierna fingo, voro endast 40.35 proc. kvinnliga (hos de oavhängiga och kommunisterna t. o. m. endast något över 35 proc.). På de rena högerpartierna fördela sig mans- och kvinnoröster nästan lika med ett obetydligt försprång för det kvinnliga elementet. Det är det katolska partiet, centrum, som kvinnorna visat den största nåden. Nästan 60 proc. av detta partis röster kommo från kvinnor. På två manliga kommo mer än tre kvinnliga centrumsväljare. 50 proc. flera kvinnor än män följde kyrkans maningar och anvisningar.

Synnerligen intressant är den iakttagelsen, att vid de tyska valen de gifta kvinnorna i många fall röstade annorlunda än sina män. Till största delen torde detta ha religiösa orsaker. Kvinnorna ha också lättare att följa med dit en känslöbetonad agitation lockar. Och lockelser av den sentimentala sor-

Socialismen från evolutionslärans synpunkt.

Forts. fr. föreg. nr.

Dock må en jämförelse mellan de extrema och de mer sansade kategorierna av framåtskridandets representanter göras för att komma underfund med vilken av dem som arbetar mest i harmoni med den stora utvecklingsplanen. Otvivelaktigt önska båda nå det efterlängta målet; ett bättre och rättvisare samhällssystem för alla, men medlen härför äro väsentligt skilda.

Å den ena sidan ha vi dem som arbeta enligt den lugna utvecklingens egen väg med reformer efter reformer på alla områden, i enlighet med folkets egen önskan och i samma grad som flertalet är moget för de nya formerna.

Här försiggår uppbyggandet av det nya systemet enligt naturens egna lagar, utan våldsåtgärder från vare sig den ena eller andra sidan av det gamla och det nys anhängare. Samhällets hjul rullar framåt utan att komma ur sina gängor, utan att kuggarna förlora kontinuiteten.

Den gamla byggnaden nedrives inte fortare än att invånarna hinna rädda sig undan dess raserande och den nya uppföres likaledes så invånare hinna flytta in efter hand för att slippa bli husvilla. Om vi betänka, att utvecklingen aldrig tar några språng, kunna vi vara oändligt glada över vad som vunnits under de senaste 40 åren här

ten fanns det gott om vid riksdagsvalen i Tyskland 1920.

* * *

Kvinnornas hållning vid de tyska valen ge alltså samma lärdomar som det österrikiska exemplet. Det är den klerikala propagandan som gör stora erövringar bland väljarekårens kvinnliga element. Den socialdemokratiska kvinnorörelsen här i Sverige bör lära av detta att ha sin uppmärksamhet fäst på den agitationsrörelse i kyrklighetens tecken, som börjar segla upp inom vårt land och vilken såsom närmaste mål har katekesens rehabilitering. Denna rörelse skall nog icke försmå att under mjukare form även försöka tränga in i arbetarehemmen för att där draga kvinnorna med sig, liksom i Tyskland och Österrike med sina reaktionärt politiska intressens främjande som yttersta mål.

Det gäller för de socialdemokratiska kvinnorna att se upp i tid för att avvärja alla möjligen förefintliga risker att deras medsystrar skola bli reaktionens hjälptrupper även här hemma.

R. L.—m.

i vårt land. Från att det stora flertalet individer för 40 år sedan voro absoluta nollor utan varje som helst medbestämmanderätt i sitt lands och sina egna angelägenheters skötsel, stå vi i dag som myndiga medborgare med absolut samma rätt och möjlighet att leda vårt lands politik in i de gängor vi önska. Allt beror nu på individerna själva. Är icke detta under så kort tid ett jättesteg framåt i utvecklingens tjänst, om man betänker att århundraden äro som ögonblick i världarnas historia.

Å den andra sidan ha vi dessa extrema individer, som äro missnöjda med denna naturliga frammarsch, som drömma om att med en gång förverkliga Gudsriket på jorden, glömmade att de själar, som skola flytta in dit, ännu inte äro redo eller villiga till detta. Om man inte får infört det nya systemet med reformer, använder man, eller försöker att så göra, våld och brodermördande i pur kärlek till sina medmänniskor och deras bästa. Man glömmar därvid alldeles bort att även de, som inte kunna fatta storheten i de nya idéerna, som komma så lång bak efter dem som leda i den stapplande gången mot målet, äro medvandraré, med samma rätt som de andra, att få leva sitt liv efter sitt eget förstånd.

Endast den mycket fantiserande och ologiskt tänkande kan föreställa sig, att han härigenom främjar evolution och framåtskridande. Han förorsakar endast att maskinen kommer i olag, att den ränner ut i det okända och förorsakar ett kaos, som det tar kanske generationer att reda upp.

Våld, ifrån vilken sida det vara månde, förorsakar alltid våld tillbaka, i en ständig kretsång kring lagen om orsak och verkan — den oomkullrunliga lag, varpå hela universum vilar. Samhällssystemena äro ju till för individerna, för att vara ett uttryck för dessas åsikter och behov och inte individerna för samhällssystemet. Riktigheten härav se vi i föregående revolutioner i skilda länder.

Om man än har lyckats att i toppen på samhällspyramiden ersätta en född monark med en vald president — som naturligtvis kan åstadkommas på en dag — så har man dock inte lyckats därmed i pyramiden nedåt.

Samhällsstrukturen har inte så värst mycket förändrats i dessa länder och i varje fall inte mer än i de, som undvikit våld.

Mänskligheten i stort är sig ganska lik i alla länder; den både vill och måste lunka varligt framåt. Det gamla ordspråket: "att den asande kommer lika fort som den rasande" kanske kan vara en passande avslutning på jämförelsen mellan de båda utvecklingsystemens anhängare.

Målet är nog som sagt det gemensamma, men medlen äro ganska olika. Endast pessimisterna, som vilja se

Ännu en "föregångsman".

När jag läste, hur kvinnofrågans snara lösning ligger somliga män om hjärtat, påminde jag mig ett samtal om samma ämne, som jag deltog i en vacker sommareftermiddag, under det vi drucko kaffe på turisthotellens terrass i Marstrand. Jag hade råkat några gamla vänner, bland vilka voro två läkare och till oss hade slutit sig en ung spansk fru, vars bekantskap jag gjort några veckor förut. Vi talade om en skilsmässa, vars orsak man inte kände till, men ansåg att den berodde på otrohet från den äkte mannens sida. Den spanska damen blev upprörd över några detaljer hon fick höra och sade:

"Jag tror inte, att så mycken otrohet både inom och utom äktenskapet förekommer i mitt land som här. Jag undrar om människor förstå de plikter de åtaga sig, när de ingå äktenskap eller utomäktenskapliga förbund. Jag blev gift, då jag var sjuåttio år, det är tretton år se'n dess, och vi bli lyckligare för varje år. Jag skulle

allting i svart, hålla det för omöjligt för oss människor att framskapa en ny värld, där rättvisan och människokärleken trätt i egoismens och förtryckets ställe. Men optimisterna, som vilja se det goda, det ändamålsenliga i allt, äro övertygade om, att för den odödliga människoanden är ingenting omöjligt. Men vi måste själva vilja detta och så arbeta.

Det enda som behövs för att uppväcka dessa ofta slumrande förmögenheter — att vilja och att arbeta — är att människorna börja tänka på livets stora problem en liten smula. Förr eller senare kommer då förståelse för och önskan om att arbeta för utveckling och framåtskridande.

Att så göra är att göra det goda, att handla vist, att leva i harmoni med universums lagar. Att underlåta detta, eller stå hindrande i vägen när det evolverande livet bakom formen söker nya former i den fysiska världen, är att göra det onda, att handla dåraktigt och skadligt för sig själv och sina medmänniskor.

Att förstå evolutionsläran är att se ljuset bakom det svartaste mörker, att se mening i även det till synes meningslösaste.

Det socialistiska samhällssystemet är icke ett mål i den stora utvecklingsprocessen, utan endast ett av de medel, som vill ge alla varelser möjligheter att växa sig starka, fria och mogna till arbete för det stora helas vidare frammarsch mot högre och fullkomligare former.

Endast okunnigheten och själviskheten kunna stå hindrande häremot.

—g.

inte vilja byta med någon kvinna i världen."

Hon hade talat sig varm, hennes kinder hade fått högre färg, och hennes ögon strålade. En av läkarfruarna såg småleende på henne och svarade:

"Nog veta de, som gifta sig inom eller utom äktenskapet, att de åtaga sig plikter, men de bry sig ej om att fullgöra dem. Det är perversitet inom det moraliska området liksom otrohet är pervers både inom detta och det fysiska området. Männen, som i årtusenden haft makt att förtrycka kvinnan och dana henne efter sitt beläte, ha inbillat henne, att de äro skapade till polygamer, under det att hon är ämnad till att vara monogam. Varföre? Vem har bestämt det? Säkerligen ingen skapelse utan deras egen njutningslystnad och perversitet. Och det värsta är att kvinnorna, som under tidernas lopp upprepat detta som en trosformel, nu börjat likna mannen i att förklara, att de också äro skapade till polygamer, och det tycks bli en tävlan om vem, som är mest utpräglad polygamisk, mannen eller kvinnan. Männen få nu se, hur orsakslagen verkar; de ha arbetat på att förnedra kvinnan, nu kunna de se sitt verk."

"Men kvinnan behöver väl ej godtaga mannens ord, hon kan väl tänka själv över tillvaron och dess mening, i synnerhet vad henne själv angår", sade hennes man.

"Det tror jag hon kan, men hon vill inte, troligen av tankelättja och av tradition. Jag hörde häromdagen av en vän, att en fru setat på en restaurang och väntat på sin man. Hon hade lyckats arrangera hela sitt yttre så, att kyparen trodde hon var en demimoneddam och frågade mannen, när han kom, om de önskade ett enskilt rum. När frun fick höra detta, blev hon utom sig av förtjusning. En sådan dumhet, ett sådant lågt tankeliv utmärker en ofantlig mängd kvinnor."

"Den mängden kvinnor får man nog huvudsakligen söka dels bland dem, som ej ha något bestämt arbete att utföra, dels bland dem som efter arbetets slut ej ha lust för intellektuella tidsfördriv utan vegetera fram sitt liv i likhet med lägre livsformer", inföll spanskan.

"Ja, det är ju så", tog jag till ordet, "att för att mannen skall kunna leva polygamiskt måste det finnas kvinnor, som också leva så. Det ligger i kvinnans makt att omändra samhället och endast i hennes. Om varje kvinna vore medveten om vad naturen ämnat henne till, om det gränslösa ansvar som vilar på henne angående mänsklighetens utveckling — ty det är hon, som främst har den i sin hand — så skulle hon inte anse sin kropp vara en soptunna eller en avskrädeshög och låta den begagnas som sådan. Hon skulle inte heller lyssna till män, som

uppträda som talare om saker, som de inte alls förstå, och som genom fraser och effektsökeri söka slå dunster i hennes ögon för att förvillia henne. Män kanske förstå sig själva och andra män, men det är löjligt att höra dem tala om kvinnan. Här är åter faran, att hon av tankelättja låter slå i sig vad som helst. — Vad säger du om männen", frågade jag militärläkaren bredvid mig, "äro de av naturen ämnade till polygamer?"

"Det är ynkligt att höra sådant nonsens", svarade han. "Min erfarenhet är att inom det sexuella området finns alla grader av erotik från det latent tillståndet, som sent eller aldrig vaknar till verksamhet, till den högsta grad av otyglad sinnlighet, som dränker livets alla uppgifter, plikter och arbeten i erotiska upplevelser, som det kallas. Någon allmän regel kan därför aldrig uppställas — det är däri oförståndet kommer till synes hos dem som tala om männen, som polygamiskt anlagda. Och det är alltid perversitet hos männen att leva i polygami." —

"Det tycks", sade den spanska frun, "som om de äktenskapliga banden ej hade förmåga att binda, och naturligtvis bli de överflödiga, när människorna komma att känna sig ännu starkare bundna genom förnuftets och hederns lagar. Men önskas frihet från samhällsplikter endast för att förvandla hela samhället till en laglös hop polygamer av båda könen, så är tankeordet förfärligt och dess konsekvenser likaså."

"Man måste ju alltid undantaga alla de lyckliga hem, som faktiskt finnas. Men kvinnorna måste vakna upp till sitt ansvar, måste undanrycka männen möjligheten att leva polygamiskt. De allena kunna det. Jag har varit barnavårdsman och haft att göra med kvinnor, som trots åtskilliga utomäktenskapliga barn, uppfödda i en hemsk fattigdom, smuts och periodisk svält, likväl aldrig vaknat till medvetande om sin ställning och med sådana, som trots anskaffandet av lönande plats åt dem föredragit att förtjäna pengar som polygamer. — Och av en 19-årig far och en 18-årig mor, som jag hade att göra med, hade han tänkt sig ett blivande äktenskap dem emellan, hon däremot ej. I genomsnitt tror jag, att båda könen äro ungefär lika mycket polygamer som monogamer."

"Är det verkligen så mörkt inom det sexuella området", frågade den andra läkarfrun sin man, "har du inga erfarenheter, som kunna göra vår tro på framtiden ljusare?"

"Jo, det finnes verkligen en morgonrodnad, fast den inte skönjes för andra än dem, som med vaken blick följa livsföreteelserna. Jag känner många unga män, som leva absolut kyskt. Sport och idrott, natur och gymnastik gör det jämförelsevis lätt för dem, och de, som dessutom leva

Till Sverges nykterhetsintresserade kvinnor!

Ett av de viktigaste sociala och etiska reformkrav, som i vårt land vänta på sin lösning, är alkoholfrågan. Denna har länge omfattats med varmt intresse av svenska folket, och även statsmakterna och de lokala myndigheterna ha ägnat rätt stor uppmärksamhet åt detta spörsmål, och genom olika system och regleringar har man sökt i någon mån hämma rusdrycksfloden. Erfarenheten ger dock tydligt vid handen att man på dessa vägar ingalunda når fram till verklig folknykterhet, ty dryckenskapen är snarare i till- än avtagande.

Emot detta samhällsöndra måste dock förr eller senare sättas en gräns. Den svenska nykterhetsrörelsen, som länge krävt djuptgående reformer på detta område, har nu kommit fram till en milstolpe på sin kampfyllda väg mot målet, i det en utredning om vårt lands befrielse från rusdryckerna nu föreligger färdig. I den kamp som nu förestår, då de sista årtiondenas mödosamma strävanden skola avsättas i en för hela vårt folk gagnelig nykterhetslagstiftning, ha kvinnorna sin givna plats. Det gäller för kvinnorna att rätt använda sina medborgerliga rättigheter och att med ansvar och framtidsblick göra sitt inflytande gällande i en för släktet så ytterst betydelsefull fråga som alkoholfrågan. Skola kvinnorna kunna fylla denna sin uppgift fordras det insikt, målmedvetenhet och trofasthet i gärningen.

För att sprida upplysning i denna för kvinnorna så viktiga fråga och samla kvinnorna i enigt arbete för alkoholfrågans snara lösning i vårt land har Vita Bandet tagit initiativet till en *kvinnornas förbuds-konferens*.

Sedan den politiska rösträtten tillerkänts kvinnorna blir varje kvinna, om hon ej allvarligt söker bekämpa rusdryckstrafiken, på ett helt annat sätt än förr medansvarig i allt det elände rusdryckerna åstadkommer. Det är kvinnornas moraliska skyldighet att begagna sitt politiska och kommunala inflytande till undanröjandet i första hand av rusdryckerna, som ödelägger tusentals hem, fördärvar ungdomen, tvingar fram råhet och brott samt skapar vantrevnad och otrygghet i samhället.

Alla kvinnor, som allvarligt vilja att vårt folk skall lyftas till ett högre plan och bli ett nyktert och sedligt starkt folk, inbjudas deltaga i ovan nämnda konferens till vilken representanter äro inbjudna ej blott från grannländerna utan även från Island och Amerika.

Nedanstående organisationer inbjuda härmed Sverges alla nykterhetsintresserade kvinnor till en konferens den 17-20 febr. 1921 i Stockholm, och uppmana vi varje nykterhetsförening, varje församling, varje loge eller tempel eller annan sammanslutning att välja ett eller flera ombud till denna konferens. Enskilda nykterhetsintresserade kvinnor kunna även deltaga.

Anmälan om deltagande jämte konferensavgiften, 5 kr., bör insändas till konferensbyrån, *Smålandsgatan 42, Stockholm*, före den 1 febr. 1921.

För VITA BANDET:

Nina Benner-Anderson.

Emilie Rathou.

För Svenska Missionsförbundet:

Albertina Nyström, fru, Eskilstuna; Lilly Thorén, lärarinna, Borås.

För Metodistkyrkan i Sverge:

Adèle Wagnsson, fru, Stockholm; Louise Eriksson, sjuksköterska, Stockholm.

För Baptistsamfundet i Sverge:

Louise Byström, fru, Stockholm; Anna Stadling, fru, Stockholm.

För Frälsningsarmén:

Eleanor Sowton, kommandör, Stockholm; Alma Petri, sekr. för det kvinnliga sociala arbetet, Stockholm.

För Adventistsamfundet:

Dagmar Carlstjerna, fru, Borås; Hulda Eriksson, lärarinna, Stockholm.

För Sverges K. F. U. K.:

Anna Roos, ordf. i K. F. U. K:s Centralförening, Stockholm, Rosa Bogren, medlem av K. F. U. K:s Förbundsstyrelse, Stockholm.

För Evang. kvinnors Nykterhetsförbund.

Beatrice Dickson, frkn, Göteborg.

För Goodtemplarorden:

Selma Wawrinsky, fru, Stockholm; Vira Eklund, fru, Västerås; Helene Strandman, fru, Karlstad; Agda Östlund, fru, Stockholm.

För Templarorden:

Laura Ekman, fru, Stockholm; Augusta Johnsson, fru, Stockholm.

För Blå Bandet:

Augusta Widebeck, fru Strängnäs; Mathilda Peisson, folkskollärarinna, Sonstorp.

För Verdandiorden:

Anna Carlsson, fru, Stockholm; Elin Neuman, fru, Jönköping.

För Nationalgoodtemplarorden:

Gerda Nyström, fru Stockholm; Anna Steiner, fil. kand., Karlskrona.

För Stockholms studenters Nykterhetsförbund:

Siri Leander, lärarinna, Stockholm.

I ovanstående inbjudan instämma:

Mathilda Holmgren, överlärare, Malmö; Gabriella Ohlson, fru, Stockholm; Maria Folkesson, prakt. läkare, Stockholm; Jenny Richter-Velander, lektor, Skara; Ester Middelsten, lektor, Umeå; Disa Wästberg, fru, Sundsvall; Laura Näsholm, skolköksföreståndarinna, Sundsvall; Alma Elmén, telegrafkommissarie, Saltsjöbaden; Arla Wallis, professorska, Stockholm; Sally Peterson, förest. för Fredr. Bremerförb. sjuk-sköterskebyrå, Stockholm; Elsa Thysell, fru, Stockholm; Maria Söderlind, domprostinna, Härnösand; Maja Sandler, fru, Stockholm; Matilda Widgren, föreståndarinna vid Statens Normalskola, Stockholm; Dagny Thorwald, fil. kand., Stockholm; Rebecka Svensson, frkn, Rönneby; Märtha Flyrin, Barnavårdsman, Stockholm; Mary Arosenius, fru, Norberg; Jenny Bergkvist-Hansson, medlem i Centralstyrelsen för Husmoderföreningarna; Elsa Ribbing, doktorinna, Stockholm; Hulda Flood, fru, Karlstad; Märta Henriksson, frkn, Skattkärr.

Det ligger i Edert eget intresse

att göra Edra uppköp i

KONSUMTIONSFÖRENINGEN STOCKHOLM MED OMNEJ

VARJE KÖPARE HAR DEL I ÖVERSKOTTET.

vegetariskt, utan sprit och tobak, finna det ännu lättare. Det finns inga svårigheter alls för en renad tanke och vilja, och jag gjorde just häromdagen bekantskap med en ung österlänning, som var nykterist och vegetarian och dessutom lärjunge till en av sitt lands största religionslärare. Han var mycket intelligent, hans far hade utstött honom ur hemmet, familjen och släkten därför, att han nekat följa gamla traditioner i form av grymma och orättfärdiga lagar. Han gav mig en inblick i sitt liv och väckte en djup beundran hos mig. Han sade, att många, ja, alla de, som voro lärjungar till en högt stående lärare, levde som han."

"Nå, där ha vi en orsak till en sida av vårt perversa samhällsliv — och den orsaken bär nog skulden till alla abnormiteter inom människonaturen. Okunnighet är orsaken — okunnighet om såväl fysiska som psykiska faktorer inom oss, om livets mening, om uppfostrans mål. Hur sant säger inte en lärare: 'Det finns ingen synd större än okunnighet'."

A. R—n.

En uppslagsbok för bildningsarbetet.

Allmänna upplysningar om bildningsarbetet. Utgiven av A. B. F:s centralbyrå. Pris 75 öre.

De två senaste åren har A. B. F. utgivit en upplysnings- och propagandaskrift, Allmänna upplysningar om Arbetarnes Bildningsförbund. Denna skrift har i 10-tusentals exemplar spritts ut över landet och i sin mån medverkat till förbundets starka utveckling under dessa år. Alldeles naturligt har denna broschyr så gott som helt ägnats åt A. B. F:s verksamhet, ehuru även övriga bildningsföretag däri varit omnämnda och samarbetet de olika organisationerna emellan starkt framhävts.

Vad som dock hittills saknats i vårt fria och frivilliga bildningsarbete är en skrift, i vilken kan hämtas alla de upplysningar, som den för arbetet intresserade eller i arbetet deltagande kan behöva, med ett ord en bildningsarbetets uppslagsbok. Denna bok ha vi nu fått i den i dagarna utgivna Allmänna upplysningar om bildningsarbetet.

Den 76 sidor stora broschyren lämnar på ett klart och medryckande sätt en bild av den skiftande mångsidighet, som utmärker vår tids bildningssträvanden. Här ges i korta kapitler en översikt av vad som numera står en bildningssökande till buds. Och alla de goda råd, anvisningar och upplysningar, som broschyren lämnar, äro tydligen byggda på mångårig erfarenhet i bildningsarbetets olika grenar. Vad som i boken är mest värdefullt är dock kanske de överallt förekommande litteratur- och adresshänvisningar-

na, vilka ge vägledning för den, som vill ytterligare tränga in i de problem, som sammanhånga med vår bildningsfråga.

Broschyren inledes med några ord om bildningsarbetets uppgift. Härpå följa redogörelser för folkbibliotek, den populärvetenskapliga föreläsningssamheten, studiecirklar, verksamheten och folkhögskolan. Konsten i bildningsarbetet ägnas en särskild avdelning och likaså musiken. Såväl fysisk fostran som nöjeskultur har ju numera fått berättigad plats på bildningsorganisationernas program och de utgöra också rubriken för var sin avdelning i broschyren. Några exempel på hur den för allt kulturellt arbete så viktiga lokalfrågan lämpligen bör lösas lämnas i kapitlet om Folkbildningshem. Den allmänna avdelningen i skriften avslutas med en förteckning över bildningsföretag i Sverige samt några upplysningar om den av regeringen tillsatta folkbildningskommittén. Alla dessa uppsatser äro nyskrivna och ha sålunda ej förekommit i de tidigare broschyrerna. Alla dessa upplysningar om A. B. F.

I broschyrens andra del lämnas utförlig redogörelse för Arbetarnes Bildningsförbund, dess uppgift, sammansättning och organisation. Här finna vi upplysningar om allt som rör A. B. F.: dess ledning, studiekommittéer, distriktsorganisationer, lokalbildningsråd, arbetarebibliotek, studiecirklar m. m.

Slutligen lämnas en rad värdefulla meddelanden om det stora antal olika speciella folkbildningsföretag, som numera finnas i Sverige.

Den rikt illustrerade broschyren är värd att spridas i en massupplaga. Alla studiecirklar, medlemmar och alla, som på något sätt ha med bildningsarbetets organisation att göra, böra först och främst läsa den. Önskligt är emellertid, att skriften sprides även bland den stora allmänheten. Då den också är avsedd till en bildningsarbetets propaganda-skrift har priset satts så lågt som 75 öre, vilket, i betraktande av bokens omfång, måste anses vara synnerligen lågt. Vid rekvisition av 5 ex. erhålles den för 60 öre och rekvireras 10 ex. är priset endast 50 öre pr exemplar. Boken har fått en synnerligen smäckfull utstyrelse och bland annat innehåller den en hel del fotografier från olika bildningsföretag och torde den därför vara mycket läst att sprida. Alla studiecirklar, såväl inom A. B. F. som övriga organisationer, böra rekquirera minst 10 ex. var av denna uppslagsbok. Rekvireras från A. B. F:s centralbyrå, Brunnsvik, Sörvik.

Försäkra Ert **LIV**

i **FOLKET**

Fonder: 5.5 milj. kronor.
Försäkringar för 76 milj.

Brand-försäkra lösöre
och fastigheter
i
SAMARBETE

Fonder o. kap.: 1.3 milj. kr.
Försäkringssumma: 390 milj. kr.

Adress: STOCKHOLM.
Ombud å större platser.

En av vår tids märkligaste kvinnor.

Mrs Humphrey Ward, som inom Englands litterära värld bär namnet "Georg Elliot den senare", och som helt nyligen dog i England i en ålder av sextionio år, var en av huvudfigurerna inom Englands kulturvärld, såväl som en av vår tids märkligaste kvinnor.

London Times, innehöll efter hennes död långa artiklar av lovord över hennes enastående snillekraft. Hennes litterära konst, såväl som hennes rika människokärlek, återspeglade sig i all den varma förståelse, varmed hon omfattade alla de sociala och humanitära tidsfrågor som lågo framför henne.

Robert Elsmere — hennes första debut — var det verk som för alltid sammanlänkade hennes namn, i kedjan av Englands litterära odödliga. Det var också det arbetet, som döpte henne för alla tider omvärd av gloria, till "Georg Elliot den senare".

Genom sitt giftermål med F. Humphrey Ward år 1872 kom hon redan som sjuttonåring i beröring med Oxforduniversitetets mest framstående män. (Hennes man uppehöll under en följd av år en av lärarebefattningarna därstädes.)

De litterära cirklar, som på den tiden bildade kulturcentrum, och som Mrs Humphrey Ward ähmtade sina impulser och intryck ifrån, utgjordes av den tidens stormän inom Englands vetenskapliga värld.

Fernqvists Kappaffär

33 Drottninggatan **33**
n. b. och 1 tr. upp

Stort lager av in- och utländska nyheter

Damkappor, Dräkter och Kjolar

till billiga bestämda priser. Obs! Beställningar utföres till billiga priser.

Newman, Pusey, Huxley, Darwin, Ruskin, Kingsley, Green och många andra av de stora andarna, voro såsom hon själv en gång lär hava yttrat g u d f a d d r a r till "Robert Elsmere".

Detta hennes verk, framtvungade ett revolutionerande tänkesätt mot den gamla inlärda religionslärans dogmer, Dogmerna, som prästerna fordrade skulle inplantas och läras — oreflekterad tankeokunnighet, som en religion — den där stödde sig på bibelns och prästernas förvrängda framställningsätt. Genom detta sitt arbete lyfte denna kvinna bibelns läror till ett plan för en högre kritik, som prästerna sedermera inte kunnat förhindra.

Och tusentals människor, som förut genom sin religionsuppföstran och prästernas makt ansågo bibelns ord stå över alla mänskliga omdömen, sågo ej längre i blindo på den religion, som ingen vågat kritisera.

I England, såväl som på andra sidan oceanen, möttes detta litterära storverk av ledande tänkare med hänförelse och entusiasm. Dess ord predikades från talarestolarna, från tidningarnas spalter, och i hundratusentals exemplar spredos de och översattes till de flesta europeiska språk.

Gladstone, som fått taga del av detta arbete, var också oförtrutet i lovsångerna över detsamma. Och dessa lovsånger har han för alla tider bevarat genom att publicera dem i sitt historiska verk "Det nittonde århundradet". Genom en flitig korrespondens blev sedermera Gladstone personlig vän och förtrogen med denna märkliga kvinna.

Tolstoj, Rysslands store tänkare, kallade författarinnan till Robert Elsmere "samtidens största novellist".

Slaget hade vunnits av denna kvinna. Bibeln, med dess uråldriga dogmer och förvrängda religiositets uppfattning hade genom detta hennes verk vunnit en plats för en högre och djupare, en mänskligare och humanare tolkning än den tidens teologie vetenskapsmän lyckats åstadkomma. Och mot sin vilja nödgades de i likhet med alla de övriga tusenden, som läst "Robert Elsmere", intränga dess författare såsom en av de mäktigaste krafterna inom åttioalets litterärt vetenskapliga värld. Ett verk, som kommer att stråla genom alla tider. Om Mrs Humphrey Wards högst stående begåvning och intelligens får man en aning då man läser denna hennes första bok. I detta arbete möter man det stora flertalet av mästarna inom den tidens klassiska litterära värld. Och för alla klappar hennes varma hjärta i förståelse. Och för det folk, vars talan de föra, och som de härstamma ifrån. Ty hon ägde förmågan att förstå det mänskliga lidandet, hon ägde gåvan att omfatta den tidens djupa sociala evolu-

tionstendenser med sitt brinnande hjärtas förståelse. En flitigare studerande av den tidens sociala och politiska reformproblem torde näppeligen hava funnits. Med glödande passion gick hon i arbetet för stora sociala reformer, av vilka hon hade lyckan att se många fullbordade bland sitt folk i England. Ett rikt illustrerat verk, av engelskt folkliv, har hon genom sina arbeten lämnat i arv efter sig åt kommande släkten.

För den yngre generationen är hon känd mera genom sina senare arbeten "Passmore Edwards Settlement" och "Evening Play centers". Den äldre generationen minnes hennes namn än i dag med hennes första böcker "Robert Elsmere", "The History of David Grieve" och "Marcella", ty dessa äro de tre största arbetena i hennes författarskap.

Den 24 mars 1920 dog denna märk-

liga kvinna, förkämpan för engelsk reformkultur. Såsom historiska dokument ligga väl nu de flesta av hennes tidigare arbeten gömda och olästa av våra dagars generation. Men för alla de, som genom Humphrey Wards arbeten lärt sig älska henne för den stora rika kärlek som hon bar i sitt hjärta till mänskligheten, som beundra den brinnande varma tro, som hon hyste, det okuvliga arbete hon nedlade i mänsklighetens tjänst, för det sociala framåtskridandets seger, för oss står hon, fastän död såsom en förebild för kommande tiders friggjorda och upplysta kvinnor.

Kvinnan, som den store Tolstoj såg upp till såsom en av samtidens största. Kvinnan, som genom hennes arbete och sociala insatser lärt sig i henne se och älska en banbrytare och föregångare för social och kulturell utveckling.

M a j a B j ö r k m a n.

I varje familj ett husapotek.

Lazarol och Lazarin

det bästa för yttre åkommor.

Dagligen hända små olyckor, som skär- eller brännsår, ett slag eller någon annan skada. Huru äro Ni rustade? Ha Ni något lämpligt medel att sköta om skadan med? Om ej, skaffa genast från en handlande en flaska *Lazarol* och en burk *Lazarin*. Dessa medel äro prövade i många millioner fall och befasta mer och mer sitt anseende såsom hemmets apotek.

Stockholms stads, Stockholms o. Uppsala läns soc.-dem. kvinnodistrikt. Adr.: Kassören Fru Ellen Cato, Solberga, *Huvudsta*.

Sthlms Allm. kvinnoklubb (soc.-dem.) avhåller ordinarie möte 4:de måndagen i varje månad kl. 8 e. m.

Obs. Lokal i D-salen, Folkets Hus.

Styrelsen.

Stockholms Allm. Kvinnoklubbs sångkör. Repetition torsdagar kl. 8 e. m. i Folkets Hus, rum J. Beställningar mottager fröken L. Jäderlund, Allm. tel. Kungsh. 20 54, Snudbyberg 3.

Stockholms södra kvinnoklubb (soc.-dem.) avhåller ordinarie sammanträde 1:sta onsdagen i varje månad kl. 8 e. m. i lokalen 3 tr. Södra Folkets Hus.

Ordf. fröken *Anna Svensson*, Grindsgatan 10, III, Stockholm.

Styrelsen.

Vasastadens soc.-dem. kvinnoklubb har ord. möte 1:sta måndagen och 3:dje tisdagen i varje månad kl. 7,30 e. m. å lokalen Upplandsg. 51, 1 tr. (Gustav Vasa-automaten). Uppbörd och inskrivning varje möte.

Styrelsen.

Kungsholms soc.-dem. kvinnoklubb avhåller ord. möte 3:dje onsdagen i varje månad kl. 8 e. m. St Eriksgatan 21.

Ordf. Hildegard Ström, Bergsgatan 27, 1 tr. ö. g.

Föreningen för Hembiträden i Stockholm avhåller möte 1:sta och 3:dje torsdagen i varje månad kl. 8,30 e. m. (utom juni, juli och aug.) i Folkets Hus G-sal.

Styrelsen.

Solna soc.-dem. kvinnoklubb håller möte 2:dra tisdagen i varje månad kl. 8 e. m. i Huvudsta Folkets Hus och 4:de onsdagen i varje månad kl. 8 e. m. i Hagalunds Folkets Hus.

Styrelsen.

Arvika soc.-dem. kvinnoklubb avhåller ordinarie möte 2:dra måndagen i månaden kl. 8 e. m. & Folkets Hus' C-sal.

Styrelsen.

Eskilstuna kvinnoklubb avhåller ordinarie möten 1:sta måndagen i varje månad kl. 7.30 e. m. i Folkets Hus, rum nr 4.

Styrelsen.

Spånga soc.-dem. kvinnoklubb avhåller ordinarie möte första torsdagen i varje månad kl. 8 e. m. i Folkets Hus.

Styrelsen.